

Stvoření (světa atd.)

Myšlenka „stvořitelství“ (obvykle připisovaná bohům, ale ne zcela generalizovaná na „vše“ – někteří bohové se zrodili z jiných, ale také bez pomoci jiných, nějak záhadně, a obvykle měli něco velmi blízce společného se skutečnostmi, jež dnes považujeme za „přírodní“) nabyla časem zvláštního významu tehdy, když (ať už z jakéhokoli důvodu či motivu) byla zdůrazněna jakási naprostá „novost“ toho, co bylo stvořeno, nevázaná na cokoli již jsoucího (tedy když nešlo o žádné „přetváření“ či „přetvořování“, jen upravování apod.) Podrobíme-li však tuto myšlenku důkladnější analýze a pokusíme-li se od sebe odlišit jednotlivé její složky, můžeme ji pokusně jakoby od jednotlivých složek „očistovat“ (resp. od nich abstrahovat). Pak zjistíme např., že k ní nemusí nutně náležet magické či kouzelnické komponenty; to, co po jejich pokusném „odstranění“ zbývá, mohlo vést k jistému nejstaršímu pochopení kauzálních souvislostí: příčina je jakoby „stvořitelem“ svých následků – a kauzalita všeobecně se stává jakýmsi neosobním „bohem“. Dokonce i tam, kde myšlenka jediného boha-stvořitele zůstala zachována, mohlo to vést k pojetím takového druhu, jako že stvořené věci jsou emanací onoho původního „božstva“ či „božství“, apod. Skutečnou novinkou, která zabránila takovým závěrům (nebo takovému „vývoji“), byla myšlenka naprosté jinakosti (jediného) „boha“ (či vlastně již „Boha“) a radikálního odmítnutí stvořených skutečností jako jeho „kauzálního“ následku; právě to se stalo motivem a inspirací myšlenky „stvoření z ničeho“ (která měla ovšem i jiné motivy a zdroje). Vztah božského stvořitele (Stvořitele) a stvořené skutečnosti mohl být tímto způsobem pochopen jako „svobodný“, tedy tzv. kontingentní. V podstatě lze říci, že myšlenka kontingence je významná tím, že zabraňuje dovedení myšlenka kauzality do absurdních konců tzv. pankauzalizmu (resp. představuje ke kauzalitě zřetelnou alternativu). Zároveň však otvírá cestu k pochopení důležitosti tzv. „nového“ a „novosti“ vůbec, tj. neodvoditelnosti některých stránek skutečnosti z toho, co jako rovněž skutečné předcházelo. Důraz na „nové“ znamená docela specifické domyšlení myšlenky „stvoření“ a „stvořitelství“: některé skutečnosti nebo stránky, aspekty, složky skutečností přetrvávají, ale to vskutku důležité není to, co tu je, protože to už předtím bylo a jenom to přetrvává – to je jen podmínka a snad materiál pro to, co tu nikdy nebylo a co přichází jako cosi naprosto nového. Myšlenka stvořitelství, upřesněná tímto směrem, dosahuje teprve svého pravého významu: o stvořiteli (Stvořiteli) je třeba uvažovat a mluvit především tam, kde se uprostřed starých věcí děje něco nového, co tu nikdy nebylo. Teprve v této perspektivě se dostává hlubšího smyslu (čištěného od každé magie a kouzelnictví) každé kosmogenezi, tj. interpretaci původu světa jako čehosi kontingentního v univerzálním smyslu.

(Písek, 061125-2.)